

HAYAT BİLGİSİ DERSİ DEĞER EĞİTİMİNDE ÖRNEK OLAY YÖNTEMİNİN KULLANILMASI: BİR EYLEM ARAŞTIRMASI*

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Özge BAL¹, Hüseyin ANILAN²

* Bu makale, Özge BAL'ın, Doç. Dr. Hüseyin ANILAN'ın danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1 Yüksek Lisans Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı, Eskişehir, Türkiye, ozgebal@outlook.com, ORCID ID: 0000-0001-5819-3077.

2 Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye, anilan.huseyin@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7201-7467.

Geliş Tarihi: 21.08.2019 Kabul Tarihi: 06.12.2019

Öz: Bu çalışmada, hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan on adet kök değerlerin örnek olay yöntemi ile öğrenciyeye kazandırılması hedeflenmiştir. Araştırma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında özel bir ilkokulun ikinci sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırma deseni olarak eylem araştırması kullanılmıştır. Veriler; gözlem, öğrenci çalışmaları, öğrenci/öğretmen günlükleri, odak grup görüşmeleri, öğrenci ön ve son algıları, video kayıtları ile elde edilmiştir. Veriler içerik analizi ile analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin örnek olay içerisinde vurgulanan değerleri günlük yaşantılarında karşılaştıklarında belirleyebildikleri, problem durumlarına değerler üzerinden yorum getirdikleri, karar verme süreçlerinde değerlerden yararlandıkları ve sözel ifadelerinde kullandıkları belirlenmiştir. Öğretim programında yer alan değerlerin planlı ve programlı olarak eğitim-öğretim süreçlerine dâhil edilmesinin olumlu katkılarının olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Değer, Değerler eğitimi, Hayat bilgisi, Örnek olay yöntemi, Eylem araştırması

USING CASE STUDY METHOD IN LIFE SCIENCE COURSE VALUE EDUCATION: AN ACTION RESEARCH

Abstract:

In this research, it is aimed to gain ten root values in life science course curriculum with case study method. The research was carried out with the second grade students of a private primary school in 2018-2019 academic year. Action research was used as research design. Data was collected through observation, student studies, student/teacher diaries, focus group interviews, student pre and post perceptions, and video recordings. The data were analyzed and interpreted by content analysis.

It was determined that the students could determine the values emphasized in the case study when they encounter in their daily lives, comment on the problem situations on the values, make use of values in decision making processes and use them in verbal expressions. It is considered that the inclusion of the values in the curriculum in the planned and programmed process will have positive contributions.

Keywords: Value, Values education, Life science, Case study, Action research

Giriş

Her ülkenin titizlikle üzerinde durduğu eğitim, bilimsel ilerleme ve gelişmenin en tartışılmaz ögesidir. Bu yolda ülkeler geliştirdikleri eğitim programları ile hedeflerine ulaşmayı amaçlamaktadır. Eğitim programları toplumun eğitim seviyesini artırmak, bilim ve teknoloji çağında dünyayı yakalamak, öğrenilen bilgileri günlük hayata aktarmak gibi amaçlar taşımaktadır. Bu amaçları gerçekleştirirken toplumsal değerlerin korunmasına ve aktarılmasına da özen gösterilmektedir.

Eğitim, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı (amaçlı ve planlı) olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1986, 12). Eğitim, öğrencilere çağın gerekli kıldığı bilgiyi vermenin yanında toplumsal yaşamda kendini ifade edebilen, karar alma süreçlerinde mantıksal düşünme becerileri kullanabilen, demokratik değerlerden yana bireyler yetiştirmeyi de amaçlamaktadır. Eğitim, toplumsal bir etkiye sahiptir. Bu nedenle öğretim programları kazanımlar yoluyla öğrencilerin okulda edindikleri becerileri günlük hayata aktarmaları, karşılaş-tıkları problemlere çözüm yolları üretmeleri ve oluşturdukları kendi değerleri ile bakış açıları getirmelerini amaçlar.

Öğretim programlarında duyuşsal alanı desteklemek amacıyla kazandırılması hedeflenen birtakım değerler bulunmaktadır. Aktepe'ye (2010) göre değer; sadece kişinin değil aynı zamanda toplumun da yaşam standartlarını, huzurunu etkileyen bir kurallar bütünüdür. Toplumun zaman içerisinde uzlaştığı bu kurallar da yine zaman içerisinde değişebilmektedir (Akt., Turan ve Ulusoy, 2016, 6).

Değerler, köklerini geçmişten, gelenek ve göreneklerimizden almaktadır. Köklerinden beslenen değerler geleceğe de uzanmaktadır. İnsana ait en doğal özellikler olan değerler kişilerin hayat akışında karşılarına çıkan problemlere karşı tutum geliştirmesine, çözüm yolu üretecek gücü bulmasına kaynaklık etmektedir (MEB, 2018, 4).

Değerler o toplumun yapısını gösteren ve geçmişten günümüze aktarılan kıymetleridir. Değer kavramı, toplumun ya da kişilerin yapılmasından hoşnut olduğu, yapılmasını bekledikleri tutum ve davranışlar olarak tanımlanabilir. Değerler kimi zaman bir ölçüt gibi karar verme sürecinde kişiye iyi-kötü, doğru-yanlış, olmalı-olmamalı gibi ikilemelerinde de yol göstericidir.

Hızla gelişen teknoloji, değişen toplum yapısı ve çağın beraberinde getirdiği sorunlar, değer öğretiminin önemi artmaktadır. Toplumlar için önemli yer tutan değerlerin ne şekilde öğretileceği üzerine alanyazında birbirinden farklı yaklaşımların olduğu görülmektedir. Bu yaklaşımlardan yaygın olarak kullanılan dört yaklaşım: Değer telkini, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki muhakemedir (Özyurt, 2015, 14).

Kişinin yaşantısında ihtiyaç duyacağı bilgi, beceri ve deneyimlerin elde edildiği hayat bilgisi dersi içerik ve kazanımları nedeniyle değer eğitimine olanak sağlamaktadır. Bektaş'a (2007, 10) göre, hayat bilgisi dersi, öğrencinin okul öncesinde edindiği deneyimleri okulda öğrendiği bilgilerle ilişkilendirme olanağı sağlayan bir derstir. Bu dersle öğrenci, bireysel farklılıkları tanımakta ve öğrenme ortamında bu özelliklerden ne şekilde yararlanabileceğini deneyimlemektedir. İlköğretim kademesinde önemli yer tutan hayat bilgisi dersinin hedeflerini gerçekleştirebilmesi öğrencinin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmış öğretim programına bağlıdır (Uğur, 2006, 3).

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ile Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Programın temel amacı, temel yaşam becerilerine malik, kendi benliğinin farkında, sağlıklı ve güvenli bir hayat sürdüren, içinde yaşadığı toplumun değerlerini içselleştiren, doğaya ve çevreye sorumluluk duyan, sorgulayan ve ülkesine sevgi duyan bireyler yetiştirmektir (MEB, 2018, 8).

Toplumlar, değer yolu ile toplum yararını gözeten ve toplumsal kurallara uyum gösteren bireyler yetiştirmek istemektedirler. Vatandaşlık bilinciyle hareket eden, yardımsever ve sorumluluklarını bilen bireyler ülkelerine büyük katkılar sağlayacaktır. Bu kapsamda da MEB tarafından yayınlanan öğretim programlarında kazandırılması

hedeflenen 'kök değerler' vardır. Öğretim Programları incelendiğinde değer öğretiminin, planlı ve işlevsel bir yapıda aktarıldığı görülmektedir. Öğrencilere günlük yaşantılarında kılavuzluk edecek, doğru davranışlara yönlendirecek bu değerler, öğretim programlarında planlandırılmamıştır. Değerler, doğrudan değerler eğitimi yerine süreç içerisinde aktararak dolaylı olarak verilmektedir.

Dünya genelinde şiddet olaylarının artması, gelişen teknolojinin beraberinde getirdiğı olumsuz durumlar, değerlerin belirginliğini yitirmesi gibi kimi nedenler değerler eğitiminin önemini artırmaktadır. Toplumlar iyi ve kötüyü ayırt edebilen, toplumun temel değerlerine sahip çıkan, toplum yararını gözeten, adil ve demokratik değerlerden yana bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle her toplum kendi kültürel yapısı içerisinde değer önceliklerini belirlemede ve gelecek kuşaklara aktarmak istemektedir. Bu değer aktarma süreci ailede başlayıp okulda devam etmektedir. Değer eğitiminin okulda devam eden süreci incelendiğinde öğretim programlarında değerler, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmektedir. Değerlerin programların bir parçası olarak süreç içerisinde yayıldığı görülmektedir. Değerlerin soyut kavramlar olması, öğrencilerin bu kavramları anlamlandırma süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle bu çalışma kapsamında Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında yer alan kök değerlerin, örnek olay yöntemi kullanılarak araştırmacı öğretmenin hazırladığı ders planları dâhilinde öğrencilere kazandırılması amaçlanmıştır.

Değerlerin, hayat bilgisi dersi "Evimizde Hayat" ünitesi kazanımları ile eşleştirelerek kazandırılması hedeflenmiştir. Değer eğitimi yaklaşımları göz önüne alınarak öğrencilerin aktif olduğu, sorular sorduğı, uygulamalar yaptığı, grup çalışmaları ile problem durumlara çözüm üretildiğı ve çeşitli öğretim tekniklerinin kullanıldığı bir eylem araştırması desenlenmiştir.

Yöntem

Bu araştırma, hayat bilgisi dersi kapsamında değer kazandırmaya yönelik örnek olay çalışmaları yapılarak yürütülmüştür. Bu amaçla araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni kullanılmıştır.

Eylem araştırması araştırılan durumun içinde bulunan, bu durumla doğrudan ilgili bulunan kişiler tarafından yapılır. Örneğin araştırılan durum sınıf ortamında ise, araştırmacı doğrudan öğretmen olabilir. Bu ortamla doğrudan ilgisi olmayan bir araştırmacının eylem araştırması yapması ve araştırmanın amacına ulaşması olasılığı, bu sınıftaki öğretmenin gerçekleştireceğı araştırmaya göre çok daha düşüktür. Ancak bu durum eylem araştırmasının bireysel bir çalışma olduğu anlamına gelmez, aksine bir proje ekibinin ya da grubun, çözüm üretilmesi, bulguların değerlendirilmesi, sonuçların yorumlanması gibi aşamalarda desteğinin alınması araştırmacının daha başarılı olmasını sağlayabilir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, 255). Bu çalışmada da sınıf öğretmenin değer kazandırmada zincirin önemli halka-

larından birisi olması, doğrudan sürecin içinde olması ve eylem araştırmasının sözü edilen bu güçlü yönlerinden yararlanılmak istendiğinden eylem araştırmasından yararlanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili, Çankaya ilçesindeki özel bir okulun ikinci sınıfına 2018-2019 eğitim öğretim yılı birinci döneminde devam eden, on bir kız ve on üç erkek öğrenciden oluşan yirmi dört kişi oluşturmuştur. Çalışmanın birinci yazarı çalışma grubu olarak tanımlanan 2/A sınıfının sınıf öğretmenidir.

Uygulama Süreci ve Verilerin Toplanması

Eylem planlarının hazırlanması: Araştırmacı, araştırma konusunu belirledikten sonra öğrenci gelişim ve değişimlerini doğrudan inceleyebilmesine olanak sağladığı için araştırma desenini eylem araştırması olarak belirlemiştir. Değerler eğitime konu olacak değerler, on kök değer olarak belirlenerek hayat bilgisi dersi kapsamında yürütülmeye karar verilmiştir. Değerler eğitimi uygulamalarının yapılacağı hayat bilgisi ders kazanımları ile değerler eşleştirilmiştir. Araştırmacı değer analizi yaklaşımının izlendiği ders etkinlik planlarını oluşturulmuş ve oluşturulan ders planları eylem araştırmasına hâkim üç alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve alınan dönütler doğrultusunda düzenlenerek ders planlarına son şekli verilmiştir.

Uygulama için gerekli izinlerin alınması: Araştırmanın yapılacağı özel okulun ilköğretim müdürü ile görüşülerek araştırma içeriği ve uygulamaları aktarılmış, izin alınmıştır. Ardından araştırmacı öğretmen, müdür tarafından özel okulun eğitim koordinatörüne yönlendirilmiştir. Eğitim koordinatörü ile görüşülerek eylem araştırmasının yürütülmesi için gerekli izin alınmıştır. Sınıf içerisinde uygulamaların yapılması ve dijital kayıtların tutulabilmesi için öğrenci velilerine eylem araştırması üzerine bilgi verilmiş ve yazılı izinleri alınmıştır.

Geçerlik komitesinin oluşturulması: Geçerlik komitesi, bir değerler eğitimi çalışan, bir eylem araştırması odaklı çalışmalar yürüten ve bir de hayat bilgisi alanında çalışan üç alan uzmanından oluşmuştur. Geçerlik komitesi araştırmacı **öğretmen tarafından** hazırlanan ders planları ile yürütülen derslerin kayıtlarını incelemiş ve **dönütler** vermiştir. Geçerlik komitesi ile araştırmacı **öğretmenin** farklı şehirlerde bulunmaları nedeniyle geçerlik komitesi dönütlerini çevrimiçi görüşmeler ve e-posta yoluyla iletmıştır. Araştırmacı geçerlik komitesinin dönütleri doğrultusunda ders sürecinde düzenlemeler yapılmıştır.

Öğrencilerin ön/son algılarını belirleme amaçlı veri toplama aracının geliştirilmesi: Araştırmanın başında öğrencilerin çalışılacak olan on kök değere dair sahip oldukları ön bilgiler öğrenilmek istenmiştir. Bu doğrultuda değerler eğitimi öncesi çalışılacak olan değerleri konu alan iki örnek olay metni oluşturulmuştur. Oluşturulan örnek olay metinlerine, bilgi edinilmek istenen değerlere yönelik sorular eklenmiştir.

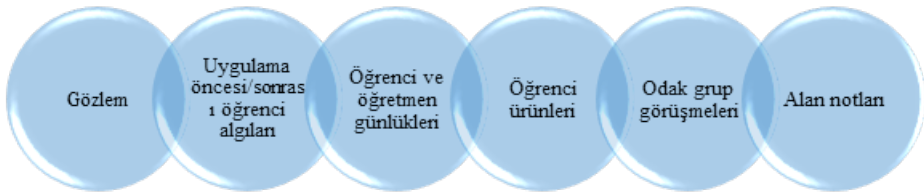
Öğrenci ön algıların belirlenmesi: Öğrencilerin çalışılacak olan on kök değere ilişkin sahip oldukları bilgilerin öğrenilmesi amacıyla 06.11.2018 tarihinde öğrencilere “Ormanlarımız” ve “Yakan Top” adlı örnek olaylar verilmiş ve bu örnek olaylarla ilişkili sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin, örnek olay metinleri doğrultusunda yöneltilmiş olan sorular ile değerlere yönelik ön bilgileri toplanmıştır.

Eylem planlarının uygulanması: Değerler, öğrencilerin günlük yaşantıda karşılaşılabilecekleri örnek olaylar aracılığıyla ele alınmıştır. Öğrenciler örnek olaylar vasıtasıyla her bir değeri tanımış ve analiz etmişlerdir. **Öğrencilerden** her ders sonunda değere ilişkin edinimlerini yansıtmalarını amaçlayan **öğrenci günlüklerini** doldurulmaları **istenmiştir**. Süreç sonunda öğrencilerdeki değişimleri belirlemek amacıyla başlangıçta öğrencilere sunulan örnek olay metinleri aynı haliyle tekrar öğrencilere sunulmuş ve sorular yinelenmiştir. Bu yolla öğrencilerdeki değişimin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin değerler eğitimi sürecine ilişkin görüşleri odak grup görüşmeleri yoluyla toplanmış, yine öğrenci velilerinden değerler eğitimi öncesi ve sonrasında çocuklarında meydana gelen değişimleri yansıtmalarına olanak tanıyan bir form vasıtasıyla görüşleri alınmıştır.

Video kayıtlarının alınması: Değerler eğitimi ders süreçleri, ayrıntılı bilgi verilmek koşuluyla öğrenci velilerinin yazılı onayı alınarak ve öğrencilere bilgi verilerek sesli ve görüntülü kayıt altına alınmıştır. Araştırmacı öğretmen ders süreçlerine ait dijital kayıtları geçerlik komitesi ile paylaşarak görüş, öneri ve değerlendirmelerini almıştır. Araştırmacı öğretmen bu yolla ders sürecinde yaşanan olay ve durumları ders sonrasında görme ve inceleme, ders sürecinde fark edilemeyen öğrenci tutum ve davranışlarını incelenme olanağı yakalamıştır. Bu kayıtlar ile araştırmacı öğretmen ders sürecindeki kendi pedagojik yeterliliğini inceleme fırsatına sahip olmuştur.

Öğrenci son algılarının belirlenmesi: Değerler eğitimi süreci öncesinde öğrencilerin on kök değere ilişkin ön bilgilerini belirlemeyi amaçlayan ve örnek olayları içeren uygulama, değerler eğitimi süreci tamamlandıktan sonra öğrencilerdeki değişimleri belirlemek amacıyla 28.12.2018 tarihinde tekrar gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin cevaplarına göre süreç içerisinde meydana gelen değişimler incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Araştırma sürecinde veri toplama amaçlı gerçekleştirilen uygulamalar Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Veri Toplama Araçları

Verilerin Analizi

Gözlem, öğrenci ürünleri, öğrenci ve araştırmacı günlükleri, uygulama öncesi/sonrası öğrenci algıları belirleme metinleri, odak grup görüşmeleri, yarı yapılandırılmış görüşme ve alan notları ile elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Çünkü içerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Öte yandan betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma sürecinde geçerliliğin sağlanması için aşağıdaki yollar izlenmiştir:

İç geçerlik: Öğrenciler sınıf öğretmeni tarafından yürütülen bu araştırma sürecinde, gün içerisindeki doğal davranışlarını etkileyen bir durum ile karşılaşmamışlardır. Bu durum öğrencilerden gerçek veriler elde etmeye katkı sağlamıştır. Araştırmacı öğretmen araştırma süresince objektif bir tutum göstermeye özen göstermiştir. Yapılan tüm uygulamalar geçerlik komitesinin görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur.

Dış geçerlik: Dış geçerliğin sağlanması amacıyla araştırma sürecine dair her basamak ayrıntılı bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular öğrencinin doğrudan ifadeleri ile desteklenerek sunulmuştur.

İç güvenirlilik: Araştırma süreci bir komite tarafından incelenerek değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmacının oluşturduğu kodlar başka bir araştırmacı tarafından tekrar kodlanarak görüş birliğinin olup olmadığına karar verilmiştir.

Dış güvenirlilik: Dış güvenirliliğin sağlanmasında farklı veri çeşitlerinin kullanılması tercih edilmiştir. Araştırma sürecinde; video kayıtları, öğrenci ürünleri, gözlem, odak grup görüşmeleri, uygulama öncesi ve sonrası öğrenci algıları belirleme metinleri, öğrenci ve öğretmen günlükleri veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Bulgular

Sevgi Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında üç arkadaşın yaşadığı durumu anlatan örnek olay öğrencilere sunulmuş ve ardından olaya ilişkin sorular öğrencilere sorularak onların sevgi değeri üzerine düşüncelerini ifade etmeleri sağlanmıştır. Örnek olay içerisinde üç arkadaşın oyun oynarken yaşadıkları olumsuz durum üzerine öğrencilere; “Size göre iyi arkadaşlar birbirine nasıl davranmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin, sevgi kelimesini cümle içerisinde değerini içeriğine uygun kullanımları incelenmiştir.

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardından 07.11.2018 ve 08.11.2018 tarihlerinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır. Ders sürecinde örnek olay çalışması, sevgi aynaları etkinliği ve istasyon tekniğinin kullanıldığı etkinlikler yapılmıştır. Ders süreci sonunda öğrenci günlükleri tutulmuştur.

Sevgi değeri, “Yakın akrabalarını tanıtır.” kazanımı ile eşleştirilmiştir. Ders sürecinde öncelikle akrabalık ve akrabalara kullanılan hitapların önemini içeren bir örnek olay anlatılmıştır.

Örnek olay sonrası öğrencilere örnek olay ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Söz alan öğrenciler örnek olay üzerine düşüncelerini ifade etmişlerdir. Akrabalık ilişkileri ve akrabalara karşı duyulan duyguları konu alan örnek olay sonrası öğrencilere, “Akrabalarına duyduğunuz sevginin bir nedeni var mı?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenci cevabı aşağıdaki gibidir.

Ö20: “Melis ablamı çok seviyorum çünkü dersi olduğunda bile benimle oyun oynuyor.

Ö20'nin verdiği cevap incelendiğinde öğrencilerin sevgi değeri ile davranışlar arasında ilişki kurdukları görülmüştür.

Tüm değerlerin öğretim süreci tamamlandıktan sonra seçilen öğrencilerle odak grup görüşmeleri yapılmış ve değerler üzerine öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Odak grup görüşmelerinde öğrencilere “Öğrenilen değerlerden en çok aklınızda kalan hangisidir? Neden?” sorusu sorulmuştur. Ö20 cevabında sevgi değeri cevabını vermiş ve aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

Ö20: Çünkü sevmeyi seviyorum ve bildiğim bir şeyi öğrenince de daha aklımda kaldı.

Ö20, soruya verdiği cevapta sevgi değerini daha önce de bildiğini ve bildiği bir şeyin tekrarlanması ile onda daha kalıcı bir yer ettiğini ifade etmiştir. Değer eğitiminin öğrencinin sevgi değerine karşı geliştirdiği olumlu tutuma katkı sağladığı görülmüştür.

Odak grup görüşmelerinde öğrencilere “Sizin için öncelikli olan değer hangisidir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenci cevabı aşağıdaki gibidir.

Ö18: Sevgi, çünkü sevgi benim için her şeyden önce gelir.

Ö18, tüm eylem ve tutumların temelinde sevgi değerinin olduğuna inanmaktadır. Bu nedenle değerler arasında sevgi değerini öncelikli tutmaktadır. Yirmi üç öğrenci ile üç grup şeklinde gerçekleştirilen odak görüşmelerinde dört öğrencinin sevgi değerini öncelikli gördüğü ve hayatlarının önemli bir parçası olarak benimsedikleri görülmüştür.

Saygı Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında öğrencilere, doğanın tahrip edilmesine karşı önlem almayı ve verilen zararları en aza indirmeyi amaçlayan bir öğrencinin önerilerini

konu alan bir örnek olay verilmiştir. Bu örnek olaydan yola çıkarak öğrencilere “Doğaya saygı duyan biri sizce ne gibi davranışlar gösterir?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrencilerin saygı değerine yönelik ön bulguları incelendiğinde “Doğaya saygı duyan biri sizce ne gibi davranışlar gösterir?” sorusuna verilen kırk iki ifade belirlenmiştir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevap/cevaplar aşağıdaki gibidir.

Ö5: *Çok güzel davranır ve ağaçlara zarar vermez.*

Ö5, soruya verdiği cevapta saygı duyan kişinin doğaya karşı özenli ve korumacı davranması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin doğaya saygıyı doğru davranışlarla eşleştirdikleri görülmektedir.

Öğrencilere sunulan metnin ardından değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında saygı değeri, 09.11.2018 tarihinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır. Ders sürecinde soru-cevap, örnek olay inceleme ve hikâye oluşturma etkinlikleri yapılmıştır. Ders sonunda öğrenciler tarafından öğrenci günlükleri doldurulmuştur.

Saygı değeri, “Akrabalık ilişkilerinin önemini kavrar.” kazanımı ile eşleştirilerek çalışılmıştır. Ders sürecinde öncelikle akrabalık ilişkilerinde duygularımız ve davranışlarımızı konu alan örnek olay anlatılmıştır.

Öğrencilere akrabalık ilişkilerinde saygının önemini vurgulayan konuşmalar yapılmıştır. Saygı değerinin anlamı üzerine yapılan tartışmalardan sonra öğrencilere, “Kimlere veya nelere saygı duyarız?” sorusu yöneltilmiştir. Söz alan Ö3 aşağıdaki cevabı vermiştir:

Ö3: *Öğretmenim bir de Anıtkabir’de, Atatürk’ün yanında 1884’te doğmuş olan İsmet İnönü’nün mezarı var. Ona saygı duyarız.*

Ö3, saygı değerinin geçmişte ülke için mücadele etmiş tarihi kişilere gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ö3, saygı değeri ile ülke tarihinde önemli yer tutan İsmet İnönü’yü eşleştirmiştir.

Veri kaybını önleme amaçlı öğrenci günlükleri, uygulama sonrası öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Günlükte “Bu dersten sonra aldığın kararlar var mı?” sorusuna verilen öğrenci cevabı aşağıda verilmiştir.

Ö3: *Var, kararım şu: Bizim bayrağımıza saygı değil, tüm bayraklara saygılı olmalıyız. Arkadaşlarımıza seni seviyorum diye değil, sevgiyi saygı ile göstermeliyiz.*

Ö8, saygıyı sadece kendi bayrağına duyulması gereken bir değer olarak görürken ders sonrası bunun tüm ülke bayrakları için geçerli olduğu sonucuna varmıştır. Öğrenci küresel vatandaşlık davranışı göstermiş ve farklı ülkelerin milli değerlerine saygı gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Değer eğitimi, öğrencinin olumlu tutum geliştirmesine yol açmıştır. Öğrenci cevabını saygı değeri ile sevgi arasında bağlantı kurarak sürdürmüştür. Sevginin karşı tarafa saygı yoluyla gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Öz Denetim Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında üç arkadaşın yaşadığı durumu anlatan örnek olay öğrencilere sunulmuş ve ardından olaya ilişkin sorular öğrencilere sorularak onların sevgi değeri üzerine konuşmaları sağlanmıştır. Örnek olay içerisinde arkadaşları tarafından haksızlığa uğrayan Esin adlı öğrencinin yaşadıklarına yer verilmiştir. Oynanan yakan top oyununda Esin toptan kaçarken yere düşmüş ve yaralanmıştır, bununla beraber vurulmadığı halde arkadaşları tarafından vurulduğu iddia edilmiştir. Esin bu durum karşısında ağlamaya başlamıştır. Bu örnek olaydan yola çıkarak öğrencilere “Esin’in yerde olduğunu görseydiniz siz ne yapardınız?” sorusu sorulmuştur.

Ö15: *Ona yardım ederdim. Duygularını kontrol etmesini söyledim.*

Ö14: *Hemen onu kaldırırdım. Duygularını yönetemediğini söyledim.*

Ö15 ve Ö14 cevaplarında öz denetim değerinin cümle içerisinde doğrudan kullanıldığı görülmemiştir. Ancak öğrenci cevapları içerisinde duygularını kontrol ve öz denetimli davranmakla ilgili sadece iki cevabın olduğu görülmüştür. Öğrenci cevaplarında örnek olayda olumsuz durumu yaşayan Esin adlı öğrenci için duygularını yönetmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardından öz denetim değeri 13.11.2018 tarihinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır. Öz denetim değerine ait ders sürecinde örnek olay drama ile canlandırılmıştır. Adres bulma oyunu oynanarak süre içerisinde duygu kontrolü sağlanmaya çalışılmıştır. Ders sonunda öğrenciler, öğrenci günlüklerini doldurmuşlardır.

Drama sonrasında öğrencilere, “Kaybolan çocuk duygularını kontrol etmek için ne yaptı?” sorusu yöneltilmiştir. Ö4’ün soruya verdiği cevap aşağıdadır.

Ö4: *Sakinleşti ve sonra da çözüm bulmaya çalıştı.*

Ö4, dramada kaybolan çocuğun duygularını kontrol etmek için önce sakinleştiğini ardından çözümü bulduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin dramada verilmek istenen öz denetim değeri ile duygu yönetimi arasındaki ilişkiyi fark ettikleri düşünülmektedir.

Araştırmacının alan notlarında 06.12.2018 tarihinde aşağıdaki not yer almaktadır.

Bugün Ö10 ile arkadaşıyla yaşadığı bir durum üzerine konuştuk. Durumun nasıl geliştiğini anlatırken “Öz denetimimi sağlayamadım öğretmenim.” cümlesini kurdu. Öğrendiği değeri anlamına uygun şekilde kullandı. Yaşadığı durum ile değeri özleştirerek öz eleştiride bulundu.

Araştırmacı sınıfın öğretmeni olması nedeniyle öğrenciler ile sürekli etkileşim halindedir. Bu nedenle öğretmen, yaşanan problemler üzerine öğrenci ile yaptığı konuşmada öğrencinin değerleri günlük hayatında konuşmalarına aktardığına gözlemleme fırsatı olmuştur.

Tüm değerlerin öğretim süreci tamamlandıktan sonra öğrencilerle odak grup görüşmeleri yapılmış ve öğrencilere “Daha önce bilmediğiniz ve değerler eğitimi sürecinde ilk defa öğrendiğiniz değer hangisi?” sorusu sorulmuştur. Soruya verilen cevaplar incelendiğinde yedi öğrencinin öz denetim değeri cevabı vermesi ile yeni öğrenilen değer olarak en çok öz denetim değeri cevabı verildiği tespit edilmiştir.

Odak grup görüşmelerinde öğrencilere “Öğrendiğimiz değerlerden en çok aklınızda kalan hangisidir? Açıklayabilir misiniz?” sorusu sorulmuştur. Ö11, öz denetim değeri cevabını vermiş ve aşağıdaki açıklamayı yapmıştır.

Ö11: Çünkü öz denetimli yani (kendimi) kontrol ederek daha fazla arkadaş edinebilirim.

Ö11, davranışlarında daha kontrollü olarak öz denetimini sağladığında daha çok arkadaş edineceğini ifade etmiştir. Öğrenci toplum tarafından doğru bulunun davranışa karar verirken öğrenilen öz denetim değerinden yararlanmış. Öğrencilerin değer toplumdaki rolünü fark ettikleri ve değer gerektirdiği davranışları belirledikleri düşünülmektedir.

Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında öğrencilere ormanları konu alan örnek olay verilmiş ve bu örnek olaydan yola çıkarak sorular yöneltilmiştir. Örnek olayda doğal çevrenin bilinçsiz kullanımı ve tahribatı üzerine belgesel izleyen Can isimli bir çocuk hissettiği sorumluluk bilinci ile sınıfında bazı önerilerde bulunmuştur. Bu önerilerle doğal çevreye katkıda bulunup ve doğal çevreyi korumak istenmiştir. Öğrencilerin problem durum karşısında hissettikleri sorumluluk duygusu örnek olay üzerinden vurgulanmıştır.

Örnek olayda öğrencilere “Can’ın önerilerine siz hangi fikirleri eklemek istersiniz?” sorusuna Ö17 ve Ö4 aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

Ö17: Öğretmenimden izin alıp ormana gezi yapardık ve orada tohum ekerdik. Her sekiz gün sonra sulamaya giderdik.

Ö4: Doğal ve beşeri kaynakları tasarruflu kullanmayı.

Ö17, doğal kaynaklara katkı sağlamak amacı ile tohum ekmeyi ve sulamayı önermiştir. Ö4, doğal ve beşeri kaynakları kullanırken yapılması gereken sorumluluklara dikkat çekmiştir. Öğrencilerin doğal çevreyi geliştirmek için sorumluluk duygusu taşıdıkları görülmektedir.

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardından sorumluluk değeri, 20.11.2018 tarihinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır. Sorumluluk değerine ait ders sürecinde beyin fırtınası tekniği kullanılarak sorumluluk ve görev kavramları arasında ilişki kurulmuştur. Sorumluluk kartları etkinliği ve örnek olay çalışması yapılmıştır. Ders sonunda öğrenciler, öğrenci günlüklerini doldürmüşlardır.

Öğrencilere günlükte “Bu dersten sonra aldığın kararlar var mı?” sorusu yöneltilmiştir.

Ö20: Var! Artık odamı toplayacağım. Çünkü annemin ne kadar yorulduğunu anladım.

Örnek olayda görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyen bir öğrencinin annesinin ne kadar yorulduğu konu edinmiştir. Ö20, soruya cevap verirken örnek olaydaki anne karakteri ile kendi annesi arasında bağlantı kurmuş ve bir karar almıştır. Öğrenci görev ve sorumlulukların yerine getirilmediği durumda başkalarının olumsuz etkilendiğini fark etmiştir.

Tüm değerlerin öğretim süreci tamamlandıktan sonra seçilen öğrencilerle odak grup görüşmeleri yapılmış ve öğrencilere “Öğrenilen değerlerden sonra hangi davranışlarınıza daha dikkat ediyorsunuz?” sorusu sorulmuştur.

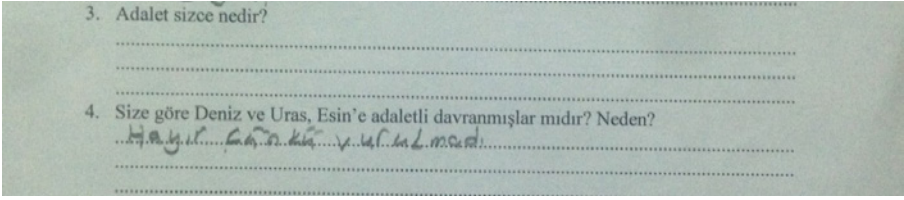
Ö18: Eskiden hep bir şey oynadıktan sonra hiç toplamadan giderdim. Annem de arkamdan toplardı. Sorumluluk değerini öğrenince artık yatağımı kendim topluyorum. Kıyafetlerimi bile kendim giyiniyorum.

Ö18, öğrendiği sorumluluk değeri sonrasında günlük yaşantısındaki davranışlarını değerlendirmiş ve davranış değişikliğine gitmiştir. Öğrenci sorumluluk değerini öğrendikten sonra görev ve sorumluluklarını üstlendiğini ifade etmiştir. Değer eğitiminin öğrencilerde olumlu davranış değişikliğine neden olduğu düşünülmektedir.

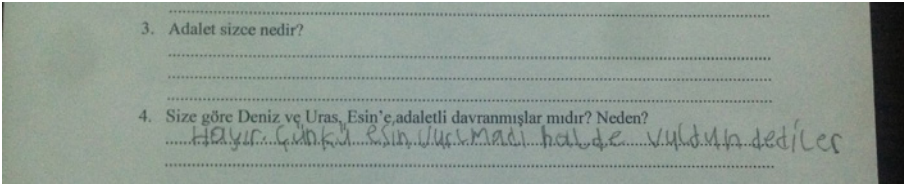
Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında üç arkadaşın yaşadığı durumu anlatan örnek olay öğrencilere sunulmuş ve ardından olaya ilişkin sorular öğrencilere sorularak onların adalet değeri üzerine görüş bildirmeleri sağlanmıştır. Öğrencilere bu örnek olaydan yola çıkarak “Adalet nedir?” sorusu yöneltilmiştir.

“Adalet nedir?” sorusundan sonra öğrencilere “Size göre Deniz ve Uras, Esin’e adaletli davranmışlar mıdır? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenci cevapları incelendiğinde yirmi dört öğrenci içerisinde yedi öğrencinin (Ö2, Ö3, Ö11, Ö12, Ö19, Ö23, Ö24) “Adalet nedir?” sorusunu cevapsız bıraktığı görülmektedir. Ardından yöneltilen “Size göre Deniz ve Uras, Esin’e adaletli davranmışlar mıdır? Neden?” sorusuna ise bu yedi kişiden beşinin cevap verdiği ve iki öğrencinin (Ö3, Ö12) bu soruyu da cevapsız bıraktığı görülmektedir. Adalet değeri tanımını boş bırakan yedi öğrenciden beşinin değeri örnek olay içerisinde belirleyebildikleri ancak tanımlamada güçlük çektikleri görülmektedir.

Şekil 2. Ö24 Ön Algı Cevabı

Şekil 3. Ö11 Son Algı Cevabı

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardından adalet değeri, 29.11.2018 tarihinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır. Adalet değerine ait ders sürecinde soru-cevap, canlandırma ve örnek olay çalışması yapılmıştır. Ders sonunda öğrenciler, öğrenci günlüklerini doldurmuşlardır.

Değerler eğitimi öncesinde “Adalet nedir?” sorusuna Ö2, Ö3, Ö11, Ö12, Ö19, Ö23 ve Ö24 cevap vermeyerek boş bırakmıştır. Uygulama sürecinde “Adalet nedir?” sorusuna bu öğrencilerin verdiği cevaplar aşağıda verilmiştir.

Ö19: *Dürüst ve saygılı olmaktır bence.*

Ö11: *Adalet bence herkesin eşit olması.*

Ö2: *Taraf tutmamak ve dürüst olmak.*

Ö23: *Adalet saygı demek.*

Ö12: *Mesela o kişiye iyi davranan ve onun haklarını koruyan kişidir.*

Ö24: *Ben de konuşuyorum onlar da konuşuyor. Öyle bir şey.*

Ö3: *Dürüst olmak, saygılı olmak, söz hakkı vermek.*

Öğrenci cevapları incelendiğinde öğrencilerin adalet değerini tanımlama ve örnekendirme becerisi kazandıkları görülmektedir. Öğrenciler değeri anlamına uygun kelimelerle ifade etmiştir. Ö24 ve Ö3, söz hakkı tanımak ve eşit konuşma hakkı ile adalet değerini eşleştirerek örnek olay ile arasında bağlantı kurmuşlardır.

Değerler eğitimi sonrası öğrencilerdeki davranış ve tutum değişiklikleri üzerine öğrenci velilerinin görüşleri alınmıştır. Velilere yöneltilen “Öğrencimizin değerler eğitiminden sonra yaşadığı ya da gördüğü bir olayı öğrendiğimiz değerler üzerinden değerlendirdiği oldu mu? Var ise paylaşır mısınız?” sorusu sorulmuştur.

Ö7 Veli: Oyun oynarken daha adaletli davrandığımı söyledi.

Ders sürecinde Ö7 adaletsiz bir durumu konu alan canlandırma yapmış ve adaletin sağlanması için çözüm üretmiştir. Ö7'nin velisi öğrencinin adalet değerine uygun davranışlar sergilediğini ve bunu evde paylaştığını ifade etmiştir.

Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında öğrencilere doğa konulu örnek olay verilmiştir. Bu örnek olayda doğanın ve ülke kaynaklarının tahrip edilmesi anlatılmaktadır. Örnek olay ile ilgili öğrencilere sorular yöneltilmiştir.

Verilen örnek olayda yola çıkılarak öğrencilere, “Ülke kaynaklarımızı neden korumalıyız?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrenciler ülke kaynaklarının devamlılığı ve insan sağlığı yararını dikkate alarak kaynakların korunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Cevaplar incelendiğinde kaynakların bitebileceğine dair ifadeler çoğunluktadır. Aynı zamanda sonucunda kötü şeyler olabileceğini, yaşam için önemli olduğunu ifade eden cevaplar da bulunmaktadır.

Ö2: Eğer korumazsak kaynaklarımız azalır ve kullanamayız.

Ö19: Çünkü korumazsak çok kötü şeyler olabilir.

Ö2, “Ülke kaynaklarımızı neden korumalıyız?” sorusuna verdiği cevapta ülke kaynaklarının korunmaması durumunda azalacağını ve ileriki süreçlerde kullanılmaz hale geleceğini ifade etmiştir. Ö19, cevapta ülke kaynaklarının korunmadığında oluşabilecek kötü şeylerin olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin ülke kaynaklarının devamlılığına yönelik duyarlılığa sahip oldukları düşünülmektedir.

Öğrencilerin verdikleri cevaplarda “vatanseverlik” değeri isim olarak geçmezken verilen cevaplar değerin içeriği ile örtüşmektedir. Ülke kaynakları ve doğa sevgisi üzerinden ülkeye duyulan özen anlatılmaktadır. Öğrenci cevaplarında “vatanseverlik” kelimesine rastlanmamıştır.

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardından vatanseverlik değeri, 07.12.2018 tarihinde üç ders saati ve 10.12.2018 tarihinde bir ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır.

Vatanseverlik değerinin anlamına ilişkin öğrencilerin fikirleri dinlenmiştir. Vatanseverliğin eylemlerle gösterileceği üzerinde durulmuştur. Bu konuşmalar üzerine Ö1 söz almış ve aşağıdaki örneği vermiştir:

Ö1: Öğretmenim, Atatürk bir yerdeymiş. Orada çok büyük bir ağaç varmış. Onu (bina için) keseceklermiş. Atatürk buna izin vermemiş ve binayı ağaçtan beş metre uzaklaştırmış.

Ö1 vatanseverlik değerinin eylemlerle olan ilişkisi üzerine 1930 yılında gerçekleşen, Atatürk'ün doğa ve vatan sevgisini anlatan bir örnek vermiştir. Bu olayda, Yalova Millet Çiftliği'nde bulunan köşkün çatısına zarar vermesi sebebi ile yakınındaki çınar ağacının dalları kesilmek istenmektedir. Atatürk, ağaca zarar vermek yerine köşkün taşınması talimatını vermiş ve raylı bir sistem ile köşk ağaçtan uzaklaştırılmıştır.

Ders sürecinde vatanseverlik değeri, “Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkılarını araştırır.” kazanımı ile eşleştirilmiştir. Ders sürecinde fatura incelemeleri ve örnek olay çalışması yapılmıştır. Vatanseverlik değerinin pekişmesi amacıyla yapboz oluşturma etkinliği yapılmıştır. Sınıf yedi gruba ayrılmıştır. Her gruba ülkenin bir bölgesine ait yapboz parçası verilmiştir. Ardından öğrencilere gruplarına verilen bölgede yaşanan bir problem durum verilmiştir. Öğrencilerden bu problem durumu ve çözümünü içeren yazmaları istenmiştir. Öğrenciler yapboz parçalarına o bölgeye ait verilen problem durumu içeren kısa hikâyeler yazmışlardır.

Ö8, Ö17 ve Ö22 öğrencilerinin bulunduğu gruba verilen problem durum ve öğrencilerin yazdığı hikâye aşağıda verilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi: Ekin'in yaşadığı yerde çok sık sular kesilmektedir. Çünkü burada susuzluk yaşanmaktadır. Buna rağmen çevresindeki insanlar suyu bilinçsiz kullanmakta, boşa gitmesine sebep olmaktadır.

Öğrencilerin problem durumdan yola çıkarak yazdıkları hikâye:

Güneydoğu...

Benim adım Elif. Biz çok su sıkıntısı yaşıyoruz. Bu yüzden ülkemize katkı sağlayamadık. Ama burayı korumak için değerleri koruyup muslukları gereğinden fazla açık bırakmamaya çalışırım. Ve sular bu yüzden çabuk bitmez. Unutmadan suyu ve toprağı koruyalım. Siz de evlerinizin başına ağaç dikip suları daha tasarruflu kullanmalıyız. Ve o ağaçlar da sizin paralarınızın da boşa gitmemesi için. Nedeni ise onlar size meyve verecek ve onlar size su olacak.

Ö8, Ö17 ve Ö22 su sıkıntısı yaşayan bir bölgeyi konu alan hikâye yazmışlardır. Hikâye içerisindeki anlatım bozuklukları değiştirilmeden olduğu gibi verilmiştir. Hikâye incelendiğinde ülkeye ve kaynaklarına duyulan hassasiyet görülmektedir. Öğrenciler ülke kaynaklarını korumanın sağlayacağı faydaya dikkat çekilmişlerdir. Öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ülke ve ülke kaynakları üzerine duyarlılık, korumacılık geliştirdikleri görülmektedir.

Tüm değerlerin öğretim süreci tamamlandıktan sonra odak grup görüşmelerinde öğrencilere “Daha önce bilmediğiniz ve değerleri eğitimi sürecinde ilk defa öğrendiğiniz değer hangisidir?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya Ö7, Ö9, Ö12, Ö17 ve Ö23 “vatanseverlik değeri” cevabını vermiştir. Öğrenci cevapları incelendiğinde ikinci en çok söylenen değer vatanseverlik değeri olduğu görülmüştür.

Yardımsverlik Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında üç arkadaşın yaşadığı durumu anlatan örnek olay öğrencilere sunulmuş ve ardından olaya ilişkin sorular öğrencilere sorularak onların yardımsverlik değeri üzerine görüş bildirmeleri istenmiştir. Örnek olay üzerinden öğrencilere Deniz, Uras ve Esin adlı üç arkadaşın yakan top oyunu sırasında yaşadıklarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Öğrencilere, “Esin’in yerde olduğunu görseydiniz siz ne yapardınız?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrenciler, örnek olayda zor durumda olan Esin’i o durumdan kurtarmak için yerden kaldıracaklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yardımsverlik değerine karşı hassasiyet gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Ö16: Arkadaşım iyi misin dersim ve onu yerden kaldırırdım.

Ö16, soruya verdiği cevapta Esin’i yerden kaldıracığını söylemiştir. Nasıl olduğunu soracağını ve bulunduğu zor durumdan kurtaracağını ifade etmiştir.

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardında yardımsverlik değeri, 17.12.2018 tarihinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır. Yardımsverlik değerine ait ders sürecinde örnek olay çalışması, Yardımslaşma Ağacı etkinliği ve afiş çalışması yapılmıştır.

Öğrencilerle bir sonraki etkinlikte “Yardımslaşma Ağacı” oluşturulmuştur. Ağacın her dalına renkli zarflar asılmıştır. Bu zarflara öğrenciler gün içinde yaptıkları yardımslaşmaları yazmışlardır.

Ö6: Ben bir kez arkadaşım yere düştüğünde arkadaşımı yerden kaldırdım ve arkadaşımaya saygılı ve sevgili davrandım.

Ö6, Yardımslaşma Ağacı’na astığı kâğıdında arkadaşını yerden kaldırdığını belirtmiştir. Bunu yaparken de arkadaşına saygı ve sevgi ile davrandığını ifade etmiştir. Ö6, yardımsverlik değeri sonrası değerin anlamından yola çıkarak daha önce yaptığı davranışları değer ile eşleştirerek örnek vermiştir. Örnek verirken daha öğrendiği sevgi ve saygı değerlerini cümle içerisinde kullanmıştır.

Veri kaybını önleme amaçlı öğrenci günlükleri, uygulama sonrası öğrenciler tarafından doldurmuştur. Günlükte öğrencilere “Bu dersten sonra hangi düşüncelerin değiştirdi?” sorusu yöneltilmiştir. Ö3 ve Ö1’in soruya verdiği cevaplar aşağıda verilmiştir:

Ö3: Arkadaşlık yardımsverlikle büyüür.

Ö1: Eskiden arkadaşlarıma yardımsverer olacağımı sanıyordum ama şimdi herkese yardımssever olacağım.

Ö3, yardımsverlik ve dostluk değeri arasında bağlantı kurarak arkadaşlığın büyümesinde yardımslaşmanın önemine vurgu yapmıştır. Öğrendiği değerleri cümle içerisinde ve değerin içeriğine uygun kullanmıştır. Ö1, soruya verdiği cevapta değeri ya-

kın çevresi ile sınırlı tutmadığını ve uzak çevresi için de geçerli tuttuğu görülmektedir. Öğrencilerin öğrendiği değerleri kendi davranışlarına yansıtma isteğinde oldukları görülmektedir

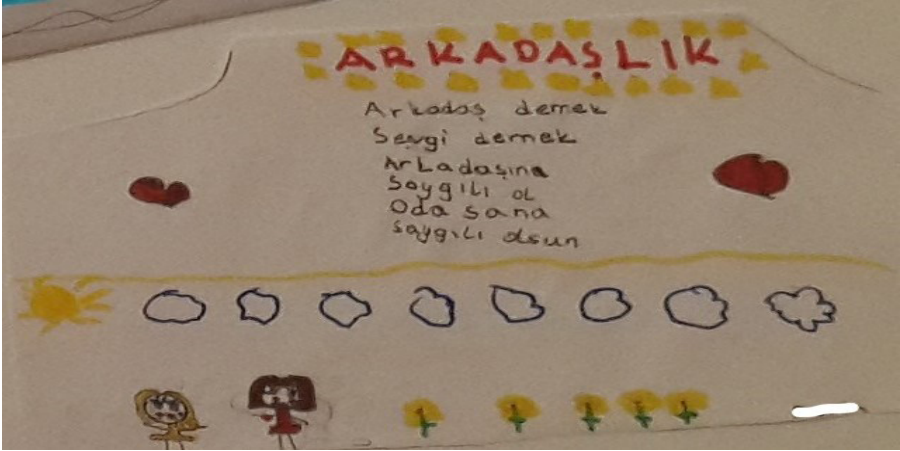
Dostluk Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında üç arkadaşın yaşadığı durumu anlatan örnek olay öğrencilere sunulmuş ve ardından olaya ilişkin sorular öğrencilere sorularak onların dostluk değeri üzerine görüş bildirmeleri sağlanmıştır. Örnek olay içerisinde dostluk değerinin neyi gerektirdiği, arkadaşların düştüğü yanılgılar ve öğrencilerin dostluğu/ arkadaşlığı ele alış biçimleri vurgulanmıştır. Örnek olay içerisinde üç arkadaşın oyun oynarken yaşadıkları olumsuz durum üzerine öğrencilere “Size göre iyi arkadaşlar birbirine nasıl davranmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrencilerin verdiği cevaplar “iyi ve kibar davranışlar”, “vurmamak, sorun çözmek”, “sevgi ifadeleri” ve “adaletli, dürüst davranışlar” olarak dört başlık altında toplanmıştır.

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardında dostluk değeri, 17.12.2018 tarihinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır. Ders sürecinde dostluk ve yardımseverlik değeri arasında ilişki kurulmuştur. Yardımseverlik değeri ile dostluk değeri “Yakın çevresindeki yardıma ihtiyaç duyan insanlara karşı duyarlı olur.” kazanımı ile eşleştirilerek çalışılmıştır.

Öğrencilere yardımlaşmanın ve dostluğun önemini anlatan bir video izletilmiştir. Öğrenciler ile yardımın ve yardımlaşmanın önemi üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Öğrenciler yardımlaşma ve dostluğu anlatan resim ve yazılar hazırlamış ardından hazırladıkları ürünlerle afiş tasarlamışlardır.

Şekil 4. Ö12 Dostluk Şiiri

Ö12, şiirde arkadaşlığın kendisi için önemini ve anlamını ifade etmiştir. Yazdığı şiirde sevgi ve saygı değerlerini dizelerinde kullanmıştır. Arkadaşlık ilişkilerinde bu değerlerin önemini vurgulamış ve değerlerin karşılıklı gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Öğrenciler değerleri öğrendikçe bu değerler arasında ilişkilendirme yapmış ve bu değerleri kendi ilişkilerine de yansıtmuşlardır.

Öğrenci günlükleri veri kaybını önleme amaçlı olarak uygulama sonrasında hemen öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Günlükte öğrencilere “Bu dersten sonra ‘artık daha iyi biliyorum’ dediğin konu ya da bilgi var mı?” sorusu yöneltilmiştir.

Ö17: Artık dostluk sadece insana değil hayvan bile bir dost olabilirmiş.

Ö17, dostluk değerini değerlendirirken çerçeveyi sadece insanlarla sınırlı tutmayıp hayvanları da dostluk değeri içerisine almıştır. Öğrencinin dostluk değerini çok yönlü ele aldığı görülmektedir.

Odak grup görüşmelerinde öğrencilere “Öğrenilen değerlerden sonra hangi davranışlarınıza daha çok dikkat ediyorsunuz?” sorusu sorulmuştur.

Ö10: Çünkü eskiden arkadaşlarımla tartışırdık, artık tartışmıyoruz.

Ö10’un cevabında dostluk değeri ile arkadaşlık ilişkilerinde olumlu değişimin olduğu görülmüştür. Değerler öğrencilerde olumlu davranış değişikliğine neden olmuştur. Öğrenciler, kendi davranışları ile değerler arasında bağlantı kurarak değerlerin gerektirdiği tutum ve davranışları göstermişlerdir.

Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında üç arkadaşın yaşadığı durumu anlatan örnek olay öğrencilere sunulmuş ve ardından olaya ilişkin sorular öğrencilere sorularak öğrencilerin dürüstlük değeri üzerine görüş bildirmeleri sağlanmıştır. Bu örnek olayda oynanan yakan top oyununda yaşanan durum üzerinden dürüstlük değeri vurgulanmıştır. Öğrencilere bu örnek olaydan yola çıkarak “Dürüstlük nedir?” sorusu yöneltilmiştir.

Öğrenci cevapları incelendiğinde “hatasını kabul etmek” ve “doğruyu söylemek/ itiraf etmek” cevabının sıklıkla verildiği görülmektedir. Bununla beraber öğrencilerin dürüstlüğün tanımını doğru ve güzel davranışlar üzerinden yaptıkları görülmüştür. Öğrencilerin günlük hayatlarında kullandıkları genel ifadelerle dürüstlüğü açıklama yoluna gittikleri anlaşılmıştır.

Ö20: Dürüstlük bence doğruyu itiraf etmektir.

Ö20, dürüstlüğü doğru olanı itiraf etmek olarak nitelendirmiştir. Öğrencilerin dürüstlüğü olumsuz durumu söylemesi ve gizlememesi olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardında dürüstlük değeri, 19.12.2018 tarihinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışıl-

mıştır. Dürüstlük değerine ait ders sürecinde örnek olay olarak Çocuk Gazetesi tasarlanmıştır, dürüstlük oyunu oynanmış ve öğrenci günlükleri tutulmuştur.

19.12.2018 tarihli gün sonu öğretmen günlüğünde aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

Dürüstlük oyunu sırasında soruya cevap veren her öğrenci dürüst olmaya özen gösterdi. Örneğin, “Kıyafetlerini çıkardıktan sonra katlıyor musun?” sorusuna “Bazen yapıyorum.”, “Ara sıra katlıyorum.” şeklinde cevaplar gelmiştir.

Öğrenciler dürüstlük değerini öğrenirken eğlenmişlerdir. Öğrencilerin dürüstlük değerinin anlamını ilgi çekici materyal ve oyunlarla edinmiştir. Süreci içerisinde gerçekleştirilen etkinliklerin kalıcılığa etki edeceği düşünülmektedir.

Değerler eğitimi etkinlikleri sonrası öğrencilerdeki değişimleri ortaya çıkartabilmek amacıyla başlangıçta sorulan “Dürüstlük nedir?” sorusu öğrencilere tekrar sorulmuştur. Öğrencilerin dürüstlük değerini tanımlamaya yönelik cevapları incelendiğinde belirlenen ifadelerin uygulama öncesi ve sonrası sayısal olarak eşit olduğu tespit edilmiştir. Dürüstlük değerini tanımlarken “her zaman”, “her durumda” ve “herkes için” gibi pekiştiricileri kullanarak dürüstlük değerinin kapsamına dikkat çektikleri görülmüştür.

Değerler eğitimi sonrası öğrencilerdeki davranış ve tutum değişiklikleri üzerine öğrenci velilerinin görüşleri alınmıştır. Velilere yöneltilen “Daha önce kendisinden duymadığınız ama değerler eğitimi sonrası öğrencinizin ifade ettiği, üzerinde durduğu değer/değerler oldu mu? Var ise paylaşır mısınız?” sorusuna Ö8’in velisi aşağıdaki cevabı vermiştir.

Ö8 Veli: Dürüstlük. Tüm davranışlarımızı ve sözlerimizi inceliyor. Tutarlılık bulunca yalan söylediğimize kanaat getiriyor.

Ö8, çevresinde gelişen olayları ve durumları değer yolu ile değerlendirmiştir. Dürüstlük değeri ile tutarlılık arasında bağ kurmuştur. Öğrencilerin değerleri kişilik haline getirerek davranışa dönüştürdükleri tespit edilmiştir.

Sabır Değerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin başlangıcında öğrencilere doğa konulu örnek olay verilmiştir. Öğrencilerden örnek olay içerisinde geçen sabır gerektiren davranışları belirlemeleri için “Can ve arkadaşlarının sabır gösterdiği davranışlar nelerdir sizce?” sorusu sorulmuştur. Doğa konulu örnek olay içerisinde para biriktirmek, bitki yetiştirmek gibi süre gerektiren eylemler aktarılmıştır. Öğrenci cevaplarında sabır gerektiren bu eylemlerin belirlendiği görülmüştür.

Değerler eğitiminin ilerleyen aşamasında öğrencilere sunulan metnin ardından sabır değeri, 21.12.2018 tarihinde üç ders saati olarak hayat bilgisi dersinde çalışılmıştır. Sabır değeri ile dostluk değeri “İstek ve ihtiyaçlarını öncelik sırasına koyar.” kazanımı

ile eşleştirilerek çalışılmıştır. Ders sürecinde ihtiyaç ve isteklerin öncelik sırasına koymanın önemi vurgulanmıştır. Öğrencilere sabır değeri, olacak ya da olması istenen durumun doğru zamanını beklemek olarak ifade edilmiştir.

Ders sürecinde öğrencilere sabır konulu kısa bir öyküden oluşan kitap dağıtılmıştır. Bu öyküde sabır gösteren ve sabırlı olmayan iki kardeşin başından geçen olaylar anlatılmıştır.

Dersin ilerleyen sürecinde öğrenciler kavram haritası oluşturmuştur. “Sabırlı Olmak İçin” başlığı altına Ö12 ve Ö14 aşağıdaki ifadeleri yazmışlardır:

Ö12: Sabırlı olmak için sakince bekle ve yaptığın şeye odaklan. Böylece sabırlı oluruz.

Ö14: İnsanlar sabırlı olmak için bazıları zorlanır. Bazıları uğraşır. Bazıları ise yapamaz. Bazıları hata yapmaz bile.

Ö12 sabır değerinin beklemekle ilişkisini kurmuştur. Ö14, değere uygun davranışlar göstermenin kişiden kişiye göre değiştiğini ifade etmiştir.

Değerler eğitimi sonrası öğrencilerle odak grup görüşmelerinde öğrencilere “Öğrenilen değerlerden sonra o değer ile ilgili yaşadığınız bir olayı anlatır mısınız?” sorusu sorulmuştur. Farklı gruplarda olan Ö8 ve Ö16’nın soruya sabır değeri cevabını vermiş ve aşağıdaki açıklamaları yapmışlardır.

Ö8: Para biriktirmezdim, hep harcardım. Harlıklarım da pek kalmazdı cüzdanımda ama artık sabır değerini öğrendiğim için sabırlı oluyorum.

Ö16: Biz annem ve babamla hafta sonu Bolu’ya gidiyorduk. Ondan sonra ben babama hep ne zaman varacağımızı soruyordum. Sonra bir kez daha soracaktım ki aklıma sabır geldi ve artık sormadım.

Farklı gruplarda olan Ö8 ve Ö16’nın verdiği cevaplarda sabır gerektiren bir durum ile karşılaştıklarında sabır değerinin gerektirdiği tutum ve davranışları gösterdikleri görülmektedir. Öğrencilerin sabır değeri ile kural ve yönergelere uyum sağlamaya istekli oldukları görülmüştür.

Değerler eğitimi sonrası öğrencilerdeki davranış ve tutum değişiklikleri üzerine öğrenci velilerinin görüşleri alınmıştır. Velilere yöneltilen “Öğrencimizin değerler eğitiminden sonra yaşadığı ya da gördüğü bir olayı öğrendiğimiz değerler üzerinden değerlendirdiği oldu mu? Var ise paylaşır mısınız?” sorusu sorulmuştur.

Ö15 Veli: Değerler eğitiminden sonra sabır konusunda daha hassas davrandı. Mesela on beş tatilde Adana’ya gitmek için sabırla gün saymayı öğrendi. Eskisi gibi sabırsızca beklemiyor tatili.

Ö15, sabır değeri ile gelmesini beklediği tarih için sabır göstermiştir. Dış etkiye gerek duymaksızın öğrenci, kendi davranışlarına değer yolu ile yön vermiştir. Değer-

ler eğitimi, öğrencilerin davranışlarında olumlu değişimler meydana gelmesine neden olmuştur.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sonuçlar

Araştırma sürecinde örnek olay yöntemi kullanılarak hayat bilgisi öğretim programında yer alan on kök değer ele alınmıştır. Değerlerin kazandırılması sürecinde örnek olay yönteminin yanında istasyon, soru-cevap, eğitsel oyunlar, drama, beyin fırtınası, drama gibi eğitim teknikleri kullanılarak öğrencinin aktif rol almasına öncelik verilmiştir.

Öğrencilerin günlük yaşantıda karşılaştıkları bir kavram olarak sevgi değerini bildikleri görülmüştür. Değerler eğitimi ile ön bilgilerinin güçlendiği ve sevgi değerini cümlelerinde kullanma sıklıklarının arttığı görülmüştür.

Değerler eğitimi öncesi öğrencilerin saygı değerini genel ifadelerle açıklarken değerler eğitimi sonrasında saygı değerinin tanımından yola çıkarak değer içeriğine karşılık gelen ifadelerle değeri açıkladıkları görülmüştür. Değerler eğitimi ile öğrencilerin milli değerlere örnek vererek saygı değeri ile ilişkilendirdikleri görülmüştür.

Öğrencilerin öz denetim değerini daha önce bilmedikleri ve değerler eğitimi ile öğrendikleri görülmüştür. Değerler eğitimi ile öğrenciler doğru davranışa karar verirken öz denetim değerinden yararlandıkları tespit edilmiştir.

Değerler eğitimi ile öğrencilerin görev ve sorumluluklarını dış uyaranlara ihtiyaç duymadan yerine getirdikleri görülmüştür. Değerler eğitimi sürecinde öğrencilerin kendini tanımlarken değerlerden yararlandıkları ve değerleri bir karakter özelliği olarak benimsedikleri görülmüştür.

Öğrencilerin değerler eğitimi öncesi adalet değerini örnek durum ve olay içerisinde belirlerken tanım yapmakta güçlük çektikleri görülmüştür. Öğrencilerin değerler eğitimi ile adalet değerinin içeriğine uygun tanımlamalar yapabildikleri görülmüştür.

Vatanseverlik değerine ilişkin uygulama öncesi veriler incelendiğinde vatanseverlik değerine yönelik öğrenci ifadesinin yer almadığı görülmektedir. Vatanseverlik değeri ile öğrencilerin milli duyguları içeren ifadeleri ve vatanseverlik kelimesini cümlelerinde sıklıkla kullandıkları belirlenmiştir.

Yardımsızlık değerine yönelik uygulama öncesi verilerde öğrencilerin yardım etmek, yardımcı olmak kelimeleri kullandıkları ve yardıma ihtiyacı olan kişilere yardım etmeye istekli oldukları tespit edilmiştir. Değerler eğitimi ile öğrencilerin yardımsızlık değerini tüm toplumda uygulanması gereken bir değer olarak gördükleri ve değeri yaymak istedikleri görülmüştür.

Değerler eğitimi sonrası öğrencilerin dostluk değerini öncelikli gördükleri belirlenmiştir. Arkadaşlık ilişkilerinde dostluk değerinin gerektirdiği özenli davranışların öğrenci davranışlarında görüldüğü belirlenmiştir.

Öğrencilerin uygulama öncesinde dürüstlüğü olumsuz bir durum ya da davranışı itiraf etmek olarak açıkladıkları görülmüştür. Öğrenciler dürüstlük değerini tanımlarken değerin tanımından hareket ettikleri anlaşılmıştır. Öğrencilerin değerleri çevresine aktarma görevi üstlendikleri görülmüştür.

Öğrencilerin değerler eğitimi ile sabır değerinin yaşantılarına olan katkısını belirledikleri ve değere uygun davranışlar göstermeye itina ettikleri görülmüştür. Öğrencilerin toplum tarafından beklenen doğru, faydalı ve iyi davranışları değerler eğitimi ile fark ettikleri belirlenmiştir.

Tartışma

Değerler eğitimi aile ile başlayıp okulda devam eden bir süreçtir. Bu araştırmada ilkokul ikinci sınıf öğrencileri ile hayat bilgisi öğretim programında yer alan on kök değer çalışılmıştır. Öğrencilerin değeri durum ve olaylarda tanınma, aktarım yapma düzeylerine katkı sağlayacağı düşünülerek örnek olay yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda öğrenciler örnek olay yöntemi ile çalışılan değerleri günlük hayata aktarım yaptıkları ve değerleri örnek olaylar içerisinde tanıdıkları görülmüştür. Balcı ve Yelken (2013, 209), araştırmalarında değerler ve değer eğitimi uygulamalarına yönelik öğretmen görüşlerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda öğretmenler değerler eğitiminde en etkili buldukları yöntemleri sıraladıklarında ilk sırada örnek olayın yer aldığı görülmüştür. Benzer sonuçları Bahçe de (2010, 69) araştırmasında elde etmiştir. Araştırmasında öğretmenlerin öğrencilere değer kazandırmada örnek olay ve drama tekniklerinden yararlandıklarını ifade etmiştir.

Araştırma sonucunda öğrencilerin değerlere önem atfettiği ve kendi değer önceliklerini oluşturdukları görülmüştür. Değerler eğitimi ile öğrenciler kendi yaşantıları doğrultusunda önem düzeylerini belirlemişlerdir. Araştırma sonucunun Yiğittir'in (2012, 2) araştırma sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Yiğittir (2012) araştırmasında, bireylerin toplum içerisinde ön planda tutulan, önem verilen değerleri kendi karakter özellikleri ve inançlarına uygun şekilde seçtiğini, verdiği önem düzeyini belirlediğini ifade etmektedir.

Değerler eğitimi ile öğrencilerin değerleri tanımlama ve yorumlama düzeylerinin geliştiiği tespit edilmiştir. Değerler eğitimi ile öğrenciler değerin gerektirdiği tutum ve davranışları belirlemede ve tanıma uygun ifadelerle açıklamaktadırlar. Yazıcı (2013, 1499) araştırmasında değerlerin toplum tarafından anlaşılma ve yorumlanma şeklinin zaman içerisindeki değişimine dikkat çekmiştir. Geleneksel ve modern dönemde değerleri anlamada ve ifade etmede bir kesinlik varken postmodern dönemde bu kesin-

liğin görülmediğini belirtmiştir. Postmodern dönemde değerlere ilişkin belirsizlik ve değerlerin her ihtimale açık bir hal içerisinde olduğunu ifade etmiştir.

Öğrencilerin karşılaştıkları olay ve durumları değerlendirirken değerlerden ölçüt olarak yararlandıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin doğru ya da yanlış gibi yargılara ulaşırken değerleri kullandıkları görülmüştür. Tolan (1991, 233) araştırmasında toplumsal bütünselliğin bir parçası olarak bireylerin düşünce, tutum ve davranışlarında değerlerin bir ölçüt görevi oluşturduğunu ifade etmiştir. Bireyler yaşadıkları toplumun kültürel değerlerini benimseyerek doğru-yanlış, iyi-kötü gibi genel yargılara ulaşma imkânı bulmaktadır.

Araştırma sürecinde sevgi değerinin değerler eğitimi öncesinde de öğrenciler tarafından bilindiği belirlenmiştir. Değerler eğitimi ile öğrencilerin sevgi değerine yönelik bilgilerinin pekiştiği ve yeni bilgiler eklendiği görülmüştür. Öğrenciler gün içerisinde yaşadıkları olay ve durumları değerlendirirken sevgi değeri ile ilişki kurdukları belirlenmiştir. Sevgi değerinin öğrenciler için öncelikli değerler arasında olduğu görülmüştür. Nitekim Akyol (2010, 4) araştırmasında sevgi değerinin bütünlleştirici ve birleştirici bir değer olması nedeniyle bütün olumlu değerlerin açılımı olduğunu ifade etmiştir.

Araştırma ile öğrencilerin vatanseverlik değerini değerler eğitimi uygulamalarından sonra cümle içerisinde kullandıkları görülmüştür. Değerler eğitimi ile öğrenciler vatandaşlık bilinci oluşturmuş ve değeri uzak çevresi ile ilişkilendirmiştir. Öğrenciler milli değerleri kendi ülkeleri ile sınırlı tutmamış diğer ülkelerin milli değerlerine de saygı gösterdikleri belirlenmiştir. Kan (2009, 899) çalışmasında birey davranışları ile küresel vatandaşlık arasında bağlantı kurmuştur. Küresel vatandaşlık konusunu ele alan bu çalışmada küresel vatandaş tanımı, kendi ülke değer ve kanunlarına saygılı olunmasının yanında aynı zamanda bütün insanlığa, değerlerine saygı gösterilmesini ifade etmektedir. Kıral (2018, 9) evrensel etik değeri olarak saygı değerinin önemi üzerinde durmuş ve saygı değerini toplumsal yaşamın anahtarı olarak ifade etmiştir.

Araştırma sürecinde öğrencilerin öz denetim değerini daha önce bilmedikleri ve değerler eğitimi ile öğrendikleri belirlenmiştir. Değerler eğitimi ile öğrencilerin doğru davranışa karar verirken ölçüt olarak öz denetim değerinden yararlandıkları görülmüştür. Duckworth (2011, 2639) öz denetimin birey davranışlar üzerindeki önemine dikkat çekmiştir. Kendini kontrol eden bireylerin uzun vadeli hedeflerine ulaşmak için duygu ve davranışlarını düzenlemede daha usta olduklarını ifade etmiştir.

Değerler eğitimi ile öğrencilerin görev ve sorumluluklarını yerine getirirken içsel bir isteklendirmeye sahip oldukları görülmüştür. Değerler eğitiminin öğrencilerin görev ve sorumluluklarına karşı olumlu tutum geliştirmelerine destek olduğu belirlenmiştir. Çoban (2016, 159) araştırmasında sorumluluk değeri üzerine çalışmalar yaparak öğrencilerin değere yönelik düşüncelerini incelemiştir. Araştırma sonucunda yapılan uygulamaların öğrencide tutum ve davranış değişikliğine sebep olduğu, öğrencilerin sorumluluklarını içsel görev olarak algıladıkları görülmüştür.

Töremen ve Tan (2010, 59) araştırmalarında adaleti, tarafsızlık, eşitlik, doğruluk, hak yemezlik, meşruluk ve iyilik gibi anlamları içine alan bir tanım içerisinde ifade etmişlerdir. Öğrencilerin değerler eğitimi ile adalet değerini içeriğine uygun tanımlamaya başladıkları görülmüştür. Öğrenciler adalet ile eşitlik kavramı arasında bağlantı kurarken “herkes için eşitlik”, “her zaman eşitlik” gibi ifadelerle adalet değerini geniş bir kapsamda değerlendirmişlerdir.

Araştırma sürecinde öğrencilerin değerler eğitimi öncesinde de zor durumda olan kişilere yardım etmeye istekli oldukları tespit edilmiştir. Değerler eğitimi ile öğrencilerin toplum içerisindeki tüm bireylerin yardımseverlik değerine sahip olmasını istedikleri görülmüştür. Araştırma bulgularına benzer olarak Çelik (2014, 3) araştırmasında toplumun ihtiyaç duyduğu birey davranışları ile değerler arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Ailede şekillenmeye başlayan birey davranışlarının okul sürecinde belirginleştiğini, bireylerin toplumsal hayatta birbirlerine her an ihtiyaç duyduğunu ve toplumların yardımsever bireylere olan gereksinimini belirtmiştir.

Çelik (2008, 9) araştırmasında toplumsal bir varlık olarak bireyin çevresi ile iletişim kurduğu ve çevresini etkilediğini belirtmiştir. Kişiler arası ilişkinin iyi olabilmesi için sevgi, saygı, fedakârlık ve güven gibi davranışların önemini vurgulamıştır. Araştırma sürecinde öğrencilerin dostluk değerine önem verdikleri ve değerler eğitimi ile dostluk değerinin gerektirdiği davranışları belirledikleri görülmüştür. Öğrenciler dostluk değerinin sevgi dolu, özenli ve ölçülü davranışlar gerektirdiğini ifade etmişlerdir.

Değerler eğitimi öncesinde öğrencilerin dürüstlük değerini çoğunlukla yapılan hatayı ya da yanlış itiraf etmek olarak tanımladıkları görülmüştür. Değerler eğitimi ile öğrencilerin dürüstlük değerinin anlamını karşılayan uzun cümleler kurdukları belirlenmiştir. Öğrencilerin dürüstlük değerine önem verdikleri ve karşısındaki insanlardan dürüst davranışlar bekledikleri görülmüştür. Harmanşa (2017, 15), doğru davranmanın ve doğruyu ifade etmenin toplumun temel değerlerinden olduğuna ve bu nedenle korunması gerektiğine vurgu yapmıştır.

Araştırma, sabır değerinin öğrencilerde zaman, yönerge, kural gibi beklenilmesi gereken süreçlere uyum göstermelerine neden olmuştur. Araştırma sonucuna benzer şekilde Eliüşük (2014, 131) araştırmasında sabırlı bireylerin uyum, sorumluluk gibi davranışlarda bulunmaya açık olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Belirli bir plan dâhilinde yürütülen değer eğitiminin sınıf kültürüne ve öğrencilerin sosyal ilişkisine olan katkılarının yanında uzun vadede topluma sağlayacağı katkı düşünüldüğünde değer eğitiminin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Öneriler

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen sonuçlara dayalı olarak idareciler, öğretmenlere ve değerler eğitimi üzerine çalışma yapmak isteyen araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

Değerler eğitimi üzerine çalışma yapmak isteyen öğretmenlere ve araştırmacılara öneriler:

- Araştırma sürecinde değer analizi yaklaşımı benimsenerek değerler eğitimi verilmiştir. Farklı değerler eğitimi yaklaşımlarının bir arada kullanıldığı araştırmalar ile öğrenci değişimlerini incelenebilir.
- Bu araştırmanın örneklemini ilkököl 2. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Sınıf içi uygulamalarla çalışılan değerler eğitimi araştırması farklı sınıflarda tekrarlanabilir.
- Değerler eğitimi sürecinde meydana gelen değişimlerin, sınıf içi etkileşimlere yansımaları üzerine araştırma yapılabilir.

Değerler eğitimi üzerine velilere öneriler:

- Değerler eğitimi öncelikle ailede başlamaktadır. Öğrenci velilerinin kazandırmak istedikleri değerlere yönelik rol model olmaları önerilmektedir.
- Veliler, istedik davranışları değerler üzerinden tanımlayarak değerlerin davranışa dönüşmesine katkı sağlayabilir.

Kaynakça

- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3(42), 361-384. doi:10.9761/JASSS2941.
- Akyol, Ş. (2010). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Balcı, F. A. ve Yelken, T. Y. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(1), 195-213.
- Bektaş, M. (2007). Hayat bilgisi dersinde ailelerin çoklu zekâ kuramı hakkında bilgilendirilme biçimlerinin öğrencilerin proje başarıları ve tutumlarına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 9-28. doi: 10.17051/io.2015.34904.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelik, G. (2008). *Dostluk ve eğitimi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Çelik, Z. (2014). İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum ili örneği) (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

- Çoban, O. (2016). *Sokratik sorgulama yöntemi ile sorumluluk değerinin öğretilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Duckworth, A. L. (2011). The significance of self-control. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(7), 2639-2640. doi: 10.1073/pnas.1019725108
- Eliüşük, A. (2014). *Sabır eğiliminin öz-belirleme öz-anlayış ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Ertürk, S. (1986). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayıncılık.
- Harmanş, T. (2017). *4. sınıf sosyal bilgiler dersinde dürüstlük değerini kazandırmada edebi ürünlerin kullanımı* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.
- Kan, Ç. (2009). Değişen değerler ve küresel vatandaşlık eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 895-904.
- Kıral, E. (2018). Kayıp giden bir değer: Saygı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 4-10. MEB (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (ilkokul 1, 2 ve 3. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Özyurt, M. (2015). *İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf değer eğitimi programının geliştirilmesinde okul temelli yaklaşımın etkililiğinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Tolan, B. (1991). *Toplum bilimlerine giriş*. Ankara: Adım Yayınlar.
- Töremen, F. ve Tan, Ç. (2010). Eğitim örgütlerinde adalet: Kavramsal bir çözümleme. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(14), 58-70.
- Uğur, T. (2006). *2005 ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri (Uşak ili örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2016). Değerli bir kavram olarak "değer ve değer eğitimi". R. Turan ve T. Ulusoy (Ed.), *Değerler eğitimi içinde* (s. 6-7). Pegem Akademi: Ankara.
- Yazıcı, M. (2013). Toplumsal değişim ve sosyal değerler. *International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 1489-1501. doi:10.7827/TurkishStudies.4782
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğittir, S. (2012). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerinin Rokeach ve Schwartz değer sınıflandırmasına göre değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(19), 1-15.